Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2009 жыл 2-чи апрель, орта кюн.
№ 61 (18162)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ **ВРЕМЯ** ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъалауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини

УКАЗЫ

Къабарты-Малкъар Республикада айырыу системаны къуралыууна бла айныууна къыйын салгъанлары ючюн эмда ол къуралгъанлы 15 жыл болгъаны бла байламлы Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа:

Батчаланы Халимат Жолходовнаны – Къабарты-Малкъар Республиканы Нальчик шахар территориялы айырыу комиссиясыны секретарын

Жаппуланы Мажитни жашы Даниялны - Къабарты-Малкъар Республиканы Элбрус территориялы айырыу комиссиясыны председателин

Рогов Геннадий Андреевични - Къабарты-Малкъар Республиканы Май территориялы айырыу комиссиясыны председателин

Тупикин Андрей Николаевични - Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны председателин

Шомахов Феликс Массовични - Къабарты-Малкъар Республиканы Нальчик шахар территориялы айырыу комиссиясыны председателин.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти А.КАНОКОВ.

Нальчик ш., 2009 жылда 25-чи мартда, №42-УП

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председателини заместительлерини саныны юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 11-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председателини юч заместители, ол санда биринчи заместители бардыла, деп тохташдырыргъа.

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.

Нальчик шахар, 2009 жылда 27-чи мартда, №8-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 17-чи статьясына тюрлениуле кийириуню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини 2004 жылда 21-чи январьда чыгъарылгъан 18-П-П номерли Бегими бла къабыл этилген Регламентини 17-чи статьясыны 2-чи кесегинде «15-ни» «9-гъа» тюрлендирирге.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.

Нальчик шахар, 2009 жылда 27-чи мартда, №14-П-П

«Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини комитетлерин къурауну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини 2009 жылда 19-чу мартда чыгъарылгъан 7-П-П номерли Бегимине тюрлениуле кийириуню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

«Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини комитетлерин къурауну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини 2009 жылда 19-чу мартда чыгъарылгъан 7-П-П номерли Бегимини 1-чи пунктуна (Официальная Кабардино-Балкария,2009,№14) быллай тюрлениуле кийирирге:

1) экинчи бла ючюнчю абзацланы былай жазаргъа:
«Законодательство эм къырал къурулуш жаны бла комитет
Экономика политика, иелик эм предпринимательство жаны бла комитет»;

2) бешинчи абзацны былай жазаргъа:
«Билим бериу эм илму жаны бла комитет»;

3)жетинчи абзацны былай жазаргъа:
«Аграрный политика эм жерле бла байламлы халла жаны бла комитет»;

4)онбиринчи абзацны былай жазаргъа:
«Экология эм табийгъатны хайырланыу жаны бла комитет»;

5)онючюнчю абзацны былай жазаргъа:
«Промышленность, жол мюлк, транспорт эм связь жаны бла комитет»;

6)онбешинчи абзацны былай жазаргъа:
«Къурулуш, жашау журт-коммунальный мюлк эм отлукъ-энергетика комплекс жаны бла комитет».

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.

Нальчик шахар, 2009 жылда 27-чи мартда, №15-П-П

Парламентни комитетлерини къауумларыны тизмелери 2-чи бетде басмаланадыла.

Магъаналы тема

ЧЕЧЕНЛАНЫ Ануар:

Баш борчубуз - иги тюрлениулеге себеп болууду, айырыучуларыбызны ыразы этиудю

КъМР-ни Парламентини тёртюнчю чакъырылыууну 19-чу мартда болгъан биринчи жыйылыуунда Чеченланы Ануар КъМР-ни Парламентини Председателине бирча ыразылыкъда айырылгъанды. Законла чыгъарыучу органда ол ары дери да ишлегенди: Экономика политика жаны бла комитетге башчылыкъ этгенди, Юг-Россей парламент Ассоциацияны Экономика политика эм бюджет вопросла жаны бла комитетини председатели болгъанды. Арт беш жылда уа Къабарты-Малкъарны Правительствосуну вице-премьерини къуллугъунда ишлегенди.

- Ануар Ахматович, законла чыгъарыу жаны бла ишде сынаууггъуз барды, сиз акъыл этгенден, бюгюнлюкде Парламентни бойнуна салыннган борчладан артыкъда магъаналыла къайсыладыла? Аны башчысыча, сиз аланы белгилеген болурсуз?

- Бек алгъа, КъМР-ни Президенти Арсен Каноковха ол манга дайым да эс бургъанлай тургъаны ючюн, жангы депутат корпусха уа манга уллу ышаныулукъ этгени ючюн жюрек ыразылыгъымы билдиреме. Къабарты-Малкъарда мамырлыкъ, келишиулюк эм бирлик сакъланыр, аны экономикасы кючленир, адамларыбызны ниет, билим, культура даражалары бийикге жетер ючюн, къолумдан келгенни аямазлыгъыма ийнандырыргъа сюеме.

Дунияны алып баргъан финанс кризисден къутулур ючюн, бюгюнлюкде биз барыбыз да - властьны битеу бутакълары, жамауат биригиуле бла республиканы гражданлары - бир заманда да болмагъанча къаты биригирге эмда Президентибиз бла бир ниетли болуп ишлерге керекбиз. Кризисге къажау мадарла республикада этиле турадыла, алай регион экономиканы алгъа барыуу тюз оноула не къадар терк этилгенлерине кёре болгъанын унутургъа жарамайды. Терк къармашыргъа керекди, дуния рынокда болумну тюрленнгенинден, къыралда, республикада да конкуренция кючленнгенинден чыкъгъан онгланы хайырланып.

Производствону хайырлылыгъын кётюрюуню, къоранчлагъа контроль этиуню, продукцияны качествосун игилендириуню, производствону амалларын жангыртыуну жашау кеси излемей къоярыкъ тюйюлдю. Аны себепли, мен акъыл этгенден, промышленностьну, къурулушну баш бёлюмлерине, аграрный секторгъа, курорт-рекреация комплексге, халкъны жумушларын жалчытыучу сферагъа энчи эс бурургъа тийишлиди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ОНОУ

Эллени чеклерин келишиу комиссияла сюзерикдиле

Къабарты-Малкъарны Президенти Арсен Каноков республиканы Парламентини Председатели Чеченланы Ануаргъа келишиу комиссия къурауну юсюнден предложение этгенди.

Законла чыгъарыучу органны башчысы журналистлеге билдиргенича, республикада эллени бла шахарланы чеклерин белгилерге кереклисини юсюнден тюрлю-тюрлю жамаyат организацияладан письмола эм муниципал къуралыулукъладан законодательный башламчылыкъла келедиле.

- Жер-жерли самоуправление органланы эллени бла шахарланы чеклерин белгилеу жаны бла законодательный башламчылыкъларын тинтир эм бу вопрос бла байламлы бир оноугъа келир ючюн, КъМР-ни Президенти Арсен Каноков келишиу комиссияны къураргъа кереклисини юсюнден оюмун айтханды. Анга Къабарты-Малкъарны Президентини Администрациясыны, Парламентини, Правительствосуну, республикада жамаyат организацияланы келечилери кирирге боллукъдула, - дегенди Чеченланы Ануар.

КъМР-ни Парламентини Президиумунда Президентни письмосун сюзгенден сора депутатла бары да анга бирча ыразылыкъларын бергендиле эм законла чыгъарыучу органны кезиулю жыйылыуунда муниципал къуралыулукъланы чеклерин белгилеу жаны бла келишиу комиссияланы келечилерин сайлауну юсюнден вопросну кёргюзтюрге оноу этгендиле.

Ануар Ахматович айтханнга кёре, битеу кётюрюлген вопросланы сюзгенден сора тийишли оноула къабыл этилликдиле.

КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

ТУРИСТ КЁРМЮЧ

Бизни стендибизге кёпле къарагъандыла

Бу кюнледе Москваны «Крокус Экспо» арасында «Интурмаркет – 2009» деген халкъла аралы турист кёрмюч бардырылгъанды. Анга спортну эм туризмни министри Аслан Афауновну башчылыгъында КъМР-ни делегациясы да къатышханды.

Республиканы ариу жерлерин кёргюзтген сейирлик стенд элтилгенди ары. Аны бла бирге кёрмюччде Къабарты-Малкъарны санаторийлерини, пансионатларыны, турист объектлерини юслеринден хапарлагъан видео роликле бла фильмле кёргюзтюлгендиле. Бизни республиканы стендине къараргъа келгенлеге саугъагъа календарьла, китапла да берилгендиле.

КъМР-ни Спорт эм туризм министерствосуну стендинде кёргюзтюлген рекреация комплексни учреждениялары российли турист компанияла эмда агентствола бла байламлыкъла тохташдыргъандыла, келишимле бегитгендиле. Ол жаны бла «Нальчик» курортну «Грушевая роща», «Маяк» санаторийлерини, Приэльбрусьяны предпринимательлерини ассоциацияларыны келечилерин энчи белгилерге боллукъду.

Къабарты-Малкъарны турист объектлери кёплени сейирлерин къозгъагъандыла. Бизни стендибизге къараргъа РФ-ни спорт, туризм эм жаш тёлю политика жаны бла министри, Россейни футбол союзуну президенти Виталий Мутко, къыралны туризм жаны бла федеральный агентствосуну башчысы Анатолий Ярочкин, «Норникель» компанияны таматасы Владимир Стржалковский, Россейни регионларыны эм тыш къыралланы делегацияларыны башчылары да келгендиле.

Республиканы Спорт эм туризм министерствосуну маркетинг бёлюмюню начальниги Хусен Тимижевни айтханына кёре, кёрмюч бийик даражада бардырылгъанды. Анга тыш къыралладан алтмышдан аслам эм Россейни битеу регионларындан минг бла тёрт жюз компанияла къатышхандыла. Анга къараргъа келген адамланы саны уа жетмиш сегиз мингнге жетгенди.

КъМР-ни Спорт эм туризм министерствосуну пресс-службасы.

ЭКСПЕРИМЕНТ

Север полюсда Къабарты-Малкъарны байрагъы орнатыллыкъды

«Северный полюс-2009» экспедициягъа кирген жаш адамла Элбрусда бийикликге чыдаргъа, ёмюрлюк къарлада адамгъа биринчи болушлукъ этерге юйреннгендиле. Алагъа КъМР-ни Правительствосуну Председателини заместители Дмитрий Нечаев Къабарты-Малкъарны байрагъын эм республиканы Президентини насийхат сёзюню текстин бергенди.

- Бу сынау Жаш адамланы жылында бардырылгъанын энчи белгилерчады, ол Россейде, битеу дунияда да магъаналы ишледен бири боллукъду. Командагъа жаш алимле, студентле, тамата классланы окъуучулары киргенлерин эсге алсакъ, ол жаш адамланы патриот ниетге юйретиуге уллу себеплик этерикди. Экспедициягъа барлыкъланы къыйын табийгъат болумлада ишлерге Къабарты-Малкъарда юйреннгенлери эм Север полюсда байрагъыбыз орнатыллыгъы бек къууандырады, - деп айтылады Президентни сёзюнде.

Элбрусда бла Байконурда битеу сынауладан ётген 12 жаш адамдан экспедициягъа жаланда бешиси барлыкъдыла, ала 14-18-жыллыкъладыла. Эксперимент башланнганда уа, анга къатышыргъа сюйгенлерин 1,5 минг адам билдирген эди.

Экспедиция тюнене башланнганды. Аны кезиуюнде жаш полярникле гитче самолётда тропосферагъа да чыгъарыкъдыла. Дагъыда ала гидрометео тинтиуле да бардырлыкъдыла.

«Высокоширотный тропосферный эксперимент «Северный полюс – 2009» деген акция «Борнео» станцияда буз юсюндеги Панарктика экспедицияны чеклеринде бардырыладыЖаш тёлю экспедициягъа Россейни бла Совет Союзну Жигити, белгили полярник эм алим Артур Чилингаров себеплик этеди.

КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

Насыбы тутуу

Жигули къытхан Наргиза

Халкъыбызны Жангырыу кюнюне аталып, Тырнауузну стадионунда уллу байрам болгъанды. Районну, шахарны оноучулары да келип, кёп адам жыйылгъан эди. Къуллукъчула халкъны сыйлы байрам бла алгъышлагъандан сора жырчыла жырладыла, тойчула тепседиле.

Наргиза Колдани машинаны къатында.

Дагъыда мында бир огъурлу иш бардырылды. Бу кюннге деп Элбрус районда лотерея билетле хазырлагъан эдиле. Аланы эллеге элтип сатадыла. Огъары Бахсанны почтасыны таматасы Гюлюйланы Абдулкеримни къызы Фатима къарындашына, сабийлерине да беш билет алады. Хар бирине да адамларыны атларын жазады. Жыйырма сегизинчи мартда уа кеси элде къалады, сабийле уа Тырнауузгъа тебирейдиле.

Таматала алгъыш сёзлерин бошап, жырчыла жырлай тургъан заманнга жетедиле. Андан сора уа лотерея оюнла башланадыла. Билетлени номерлери айтылсала, иелери барып саугъаларын аладыла.

Бир заманда машина тюшген лотерея билетни номери айтылады. Хар адам кеси билетлерине къарайдыла. Ким болур бек сыйлы саугъагъа тийишли болгъан?

Фатиманы тамата къызы Наргиза да билетине кёз жетдиреди. Насыплы билет аны къолунда эди. Мюйюшюнде да аты жазылып. Ийнаналмай бираз турады. Сора билетни, гитче эгечине берип, жюрини аллына жибереди. Кеси уа андан сора барды. Районну, шахарны да къуллукъчулары Наргизаны сыйлы саугъасы бла алгъышладыла. Ызы бла Тырнауузну администрациясыны башчысы Малкъарланы Аслан машинасы бла къызны элине элтеди. Анда клуб аллында, адамланы да жыйып, кёп алгъышла да айтып, машинаны ачхычларын къызны къолуна тутдурады.

Машина къытханны юсюнден да бир-эки сёз. Наргиза Колдани Огъары Бахсанда жашайды. Былтыр школну бошап, Къабарты-Малкъар къырал университетни дизайн колледжини 2-чи курсуну окъуучусуду. Биз да, анга алгъыш айтханлагъа къошула, мындан арысында да кёп иги саугъалагъа ие болсун, этген муратлары толсунла, дейбиз.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Съезд

Ректорла кенгешгендиле

Кёп болмай Москваны М.В. Ломоносов атлы къырал университетинде Россейни ректорларыны союзуну 9-чу съезди бардырылгъанды. Анга КъМКъУ-ну ректору Барасби Карамурзов да къатышханды.

Анда шёндюгю дуния экономика къытлыкъ билим бериу системагъа заран салмазча этиуню мадарлары, реформала, тыш къыраллы вузла бла байламлыкъланы кючлеу дегенча вопросла сюзюлгендиле. Съездде ректорланы союзу «Новое образовательное измерение» деген стратегия амалны къабыл кёргенди эм кеси бардыргъан «Бизнес и образование-2009» деген биринчи мониторингни презентациясын да бардыргъанды.

Съезд ачыла туруп, РФ-ни Президенти Дмитрий Медведев сёлешгенди. Ол бюгюнлюкде вузланы ишлеринде энчи жерни къытлыкъгъа къажау кюреш бардырыу алыргъа кереклисин чертгенди.

Ректорла уа орта билим бериуде болгъан кемчиликлеге энчи эс бёлюрге чакъыргъандыла. Ала орус тилден бла литературадан аттестация кёлден жазма халда ётсе иги эди деген оюмну айтхандыла. Шёндю уа школла аны ЕГЭ-ге къошакъ халда жаздырадыла, алай ол борчлу тюйюлдю.

Дагъыда ала орус тилни бла культура речи деген предметлени битеу факультетледе да кийирирге эм аланы жорукъларын билмегенлени депутатха, премьерге эм президентге айырмазгъа керекди, дегендиле. Алай РФ-ни билим бериу министри Андрей Фурсенко ректорланы башламчылыкъларыны кёбюсю бла ыразы болмагъанды. Аны оюмуна кёре, орус эм тыш къыраллы тиллени да адам школда окъургъа керекди. ЕГЭ-ни эм вузлада бакалаврияны бла магистратураны да аланы тилеклери бла министерство кетерирге демейди. Болсада школлада билим бериуню качествосу арт жыллада осалгъа айланнганы керти шарт болгъанын а чертгенди.

Бизни корр.

Алгъышлау

Жаш артистле аскерчиледе къонакъда

Россейни МВД-сыны ич аскерлери 27-чи мартда кеслерини профессионал байрамларын белгилегендиле.

Къыралда бу аскер бёлюмле жамаyат къоркъуусузлукъну жалчытыр мурат бла 19-чу ёмюрде окъуна къуралгъан эдиле. Бюгюнлюкде аланы къоркъуусузлукъну, бизни праволарыбызны бла эркинликлерибизни къоруулауда магъаналары уллуду.

Къабарты-Малкъарны Информация коммуникацияла, жамаyат биригиулени эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуну башламчылыгъы бла Нальчикде орналгъан 3723 эмда 6873 номерли аскер бёлюмледе байрам концертле болгъандыла. Ич аскерледе къуллукъ этгенлени профессионал байрамлары бла культура колледжни, искусстволаны Шимал Кавказ къырал институтуну эм Нальчик шахарны искусстволаны 1-чи номерли школуну чыгъармачылыкъ коллективлери алгъышлагъандыла.

Бизни корр.

СЕССИЯ

Айнытыу программаланы къабыл кёргендиле

Элбрус районну жер-жерли самоуправлениясыны Советини кезиулю сессиясында районну айнытыуну программалары бла тамамланылыргъа тийишли ишлени планы сюзюлгендиле.

Алай бла «Жашау-журт коммунальный мюлкде реформалагъа себеплик этген фондну юсюнден» Федеральный законнга тийишлиликде «2009 жылда Элбрус районда кёп къатлы юйлеге ремонт этиу» программа жарашдырылгъанды. Анга кёре, кёп къатлы юйледе жангыртыу ишле бардырыгъанда, фатарланы иелерини товариществоларына республикалы бюджетден эм ЖКХ-да реформаланы бардырыугъа себеплик этген фонддан болушлукъ бериллики.

Программагъа битеу да бирге 27,4 миллион сом бёлюнеди. Бу ахчаны асламы – 24,5 миллион – башында белгиленнген фонддан, къалгъаны уа республикалы бюджетден бериллики. Анга быйыл Тырнауз шахарда 8 кёп къатлы жашау журт эм Элбрус, Терс-Къол элледе биришер юй киргендиле.

Дагъыда сессияда «Жашау журт» республикалы программаны «Жаш юйюрлени жашау журтла бла жалчытыу» подпрограммасы жашауда къалай бардырылгъанына къаралгъанды. Статистикагъа кёре, Элбрус районда 20-дан 30 жылгъа дери жыл санда 3490 жаш адам барды, эсепде 140 жаш юйюр турадыла. Аладан кёбюсю жашау болумларын кеслери алларына игилендираллыкъ тюйюлдюле. Подпрограмма жашауда бардырылса уа, къыралны жанындан алагъа жашау журт сатып алыргъа неда ишлерге себеплик этилликди. Подпрограмманы жашауда бардырыргъа 882 миллион сом бёлюрге белгиленеди. Ахча федеральный, республикалы эм жер-жерли бюджетледен эм бюджетледен тышындагъы ырысхыдан бериледи.

Сессияда юсюбюздеги жылда акъылбалыкъ болмагъанланы жамаyат эм болжаллы иш бла жалчытыу жаны бла комплекс план да къабыл этилгенди. Анда ол ишле не тюрлю болгъанлары эм аланы къайсы предприятияла берликлери туура этилгенди. Сёз ючюн, жамаyат ишлени районну 20 предприятиясы бла учреждениясы къураргъа хазырдыла, ала бла келишимле этилгендиле.

Аланы санында битеу эллени администрациялары эм «Элбрусда пассажир транспортну биригиую», «Автотранспорт мюлк», «Жашау журт- коммунальный мюлк», «Тырнауузну аз вольтлу аппаратура заводу» дегенча уллу предприятияла да бардыла. Битеу да бирге жамаyат ишлеге 240 адамны къошаргъа мурат барды.

Акъылбалыкъ болмагъанланы болжаллы иш бла «Тырнауузну аз вольтлу аппаратура заводу», Приэльбрусье миллет парк эм районну билим берген 20 учреждениясы жалчытыргъа хазырдыла. Битеу да бирге алада 650 ишчи жер къураллыкъды.

А.САФРОНОВ.

ЧЕЧЕНЛАНЫ Ануар:

Баш борчубуз - иги жанына тюрлениулеге себеп болууду, айырыучуларыбызны сокъуранмазча этиудю

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

- Быйыл къаллай законопроектлени къабыл этерге белгиленеди?

- Парламент 2009 жылда кесини ишин къабыл этилген планлагъа эмда Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини Парламентге Посланиясында салыннган борчлагъа эмда федеральный законодательствода болгъан тюрлениулеге кёре бардырлыкъды. Айхай да, биз законопроектлени жарашдырыугъа жууаплы къарарыкъбыз, ала керти окъуна хайырлы болурча этерге кюреширикбиз. Халны тюз ангылауну, финанс, экономика, социальный жаны бла да бола тургъан тюрлениулени терк окъуна эсге алып ишлеуню магъанасы уллуду. Парламент властьны битеу органларыны да кючлерин экономикада бола тургъан терс ишлени кетериуге бурургъа, аладан чыгъарыкъ социальный хатаны азайтыргъа кюреширге керекди.

Аны жууукъ заманда бардырыллыкъ жыйылыуунда окъуна биз Правительствону 2009 жылны бюджетине тюрлениуле кийириу жаны бла предложенияларына къарарыкъбыз. Андан сора да, «Къабарты-Малкъар Республиканы Жамауат палатасыны юсюнден», «КъМР-ни тыш къыраллада жашагъан ата журтлуларыбыз бла байламлы къырал политикасыны юсюнден», «КъМР-ни Административ-право бузукълукъланы кодексине тюрлениуле кийириуню юсюнден» КъМР-ни законопроектлерине экинчи окъулууларында къараргъа, «Айырыула бардырылгъанда айырыу залог кетерилгени бла байламлы Къабарты-Малкъар Республиканы бир-бир законодательный актларына тюрлениуле кийириуню юсюнден», «Къабарты-Малкъар Республиканы бир-бир законодательный актларыны сабийлени эркинликлери эмда алагъа бузукълукъ этген ата-аналаны жууапха тартыу бла байламлы кесеклерине тюрлениуле кийириуню юсюнден», «Къабарты-Малкъар Республиканы коррупциягъа къажау кюреш бла байламлы законодательный актларына тюрлениуле кийириуню юсюнден», «Къабарты-Малкъар Республикада муниципальный службаны юсюнден» КъМР-ни Законуна тюрлениуле кийириуню юсюнден» законопроектлени экинчи окъулууларында да сюзерге белгиленеди.

Аладан сора да, ишибизни планына «Къабарты-Малкъар Республиканы битеулю билим берген учреждениеларында гражданланы хакъсыз школгъа дери, башланнган битеулю,баш битеулю эм орта (толу) билим алыргъа эркинликлери толурларына къыралны гарантияларын жашауда бардырыугъа бюджетден хар адам башына кёре ахча бёлюуню мардаларыны юслеринден» эмда «Къабарты-Малкъар Республиканы къырал власть органларыны Къабарты-Малкъар Республикада муниципальный къуралыуланы Советлери бла бирге ишлеу жаны бла полномочияларыны юслеринден» республиканы законопроектлери да киредиле.

Мен биз сюзерге белгилеген законопроектлени жаланда бир кесегин санагъанма. Ишибиз кёпдю, муратларыбызгъа жетербиз деп турама.

- Законла чыгъарыучу органны ишинде не затны тюрлендирлик эдигиз?

- Заман бизден битеу болгъан онгларыбызны жыйышдырыуну, жангы амалла, жангы жолла табыуну, магъаналы оноула этиуню излейди. Семинарланы, парламент тынгылауланы, «тёгерек столланы» терк-терк бардырыргъа, халкъ бла къаты байламлыкъ жюрютюрге, анга законодательствону мурдорларын ангылатыргъа, адамланы право билимлерин ёсдюрюрге, артыкъда къыйын вопросланы бирге сюзерге керек боллукъду.

Келир заманыбызны сагъышын эте, къырал властьны бла жер-жерли самоуправленияны битеу органларына да ишлерин кючлендирирге, федеральный органла бла бирге ишлеуюн игилендирирге, тюрлене тургъан экономика болумгъа кёре оноу эте билирге тийишлидиле. Республиканы финанс ресурсларын, бизнесни ишин да жангы технологияланы сингдириу, халкъны къолайлыгъын ёсдюрюу, иш бла жалчытыу бла байламлы стратегия жоллагъа бурургъа керекди.

Андан сора да, кёп партияла кирген Парламентде фракцияланы ишлерин тап къурауну, аны жангы даражагъа чыгъарыуну магъанасы бек уллуду. Депутат биригиуле законла чыгъарыуда тири болургъа, айырыучула, жамауат биригиуле эм асламлы информацияны органлары бла дайым да байламлыкъ жюрютюрге борчлудула.

- Ануар Ахматович, жангы Парламентни структурасыны юсюнден да айтсагъыз эди.

- Парламентге кирген къауум жангыртылгъанды. Аны депутатларыны саны 110-дан 72 адамгъа дери къысхартылгъанды. Ала энди беш жылгъа айырылгъандыла. Айырыула партия тизмелеге кёре биринчи кере бардырылгъандыла. Мандатла тёрт партиягъа жетгендиле – «Единая Россиягъа», «Справедливая Россиягъа», КПРФ-ге бла ЛДПР-ге.

Законла чыгъарыучу органны башчыларында да тюрлениуле болгъандыла. Парламентни Председателини юч заместители, ол санда биринчи заместители да бардыла. Андан сора да, хакъ алып ишлеген депутатланы саны да азайгъанды -22 адамдан 18-ге дери. Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини тёртюнчю чакъырылыуунда 9 комитетни орнуна 16-сы къуралгъанды.

- Депутат корпусну къауумуна уа къалай къарайсыз,Парламентде иш къалай къураллыкъды?

- 2009 жылда 1-чи мартда биз барыбыз да республиканы айырыучуларыны ышаныулукъларыны мандатын алгъанбыз. Ол бизге уллу борчла салады. Республиканы законла чыгъарыучу органында ишлемей амалынг жокъду деп кишини зор бла тартмагъандыла. Аны себепли депутатла барысы да арт жыллада экономикада бла социальный сферада иги жанына бола тургъан тюрлениулеге ыразы болуп къатышырыкъларына ийнанама. Парламентни башчысыча, хар депутат да Къабарты-Малкъарны халкъына тюз ниетли болуп, кёл салып къуллукъ этер, къарыуун,кючюн, билимин да аямаз ючюн, къолумдан келгенни этерге айтама. Парламентни жангы къауму законла чыгъарыу ишни мычымай башларгъа, жыйышдырылгъан сынауну хайырланыргъа, республиканы айнытыуну стратегия жолун андан ары бардырыргъа борчлуду.

Ахырында былай айтыргъа сюеме: кесибизни ишибиз бла биз иги законла чыгъарыу бла чекленмей,кесибизни заманнга жарашдыра билгенибизни да кёргюзтюрге керекбиз. Республиканы проблемалары, борчлары да аз тюйюлдюле. Аланы тамамлар ючюн, битеу депутатла да къаты, бирге келишип ишлерге керекдиле. Биз, айырыучуларыбыз, республикабызны гражданлары бизге этген ышаныулукъларына кертичи болур, аланы сокъурандырмаз ючюн, кюн сайын да арымай-талмай ишлерикбиз. Бек башы - халкъдан айырылыргъа жарамагъанын, биз аны ючюн ишлерге керек болгъаныбызны ангылаууду.

Люба БАТЫРОВА.
КъМР-ни Парламентини
пресс-службасы.

Жангылыкъ

ЕГЭ-ге заявленияланы алыуну 7-чи апрельге дери созгъандыла

Алгъын белгиленнгенине кёре, заявленияланы алыуну ахыр болжалы 1-чи мартха дери эди. Болсада абитуриентлени кёплери ЕГЭ формада къайсы предметледен экзаменле берликлерин алыкъа тохташдыралмай турадыла. Рособрнадзор ахыр болжалны бир айдан артыкъ заманнга ол себепден кёчюргенди.

- Биз алай вузланы халатын тюзетир ючюн этгенбиз, - дейди Рособрнадзорну таматасы Любовь Глебова. – Алыучу комиссияланы бир-бирлерини оюмларына кёре, абитуриент 3-чю экзаменнге Билим бериу эм илму министерство кёргюзтген эки предметден бирин кеси сайлап алыргъа керек эди. Ол а алай тюйюлдю – окъургъа кирир ючюн, бериллик экзаменлени тизмелерин вуз тохташдырыргъа керекди.

Школну бошагъанла алай бла ажашдырылгъандыла. Тарыгъыула кёп чыкъгъандыла – абитуриентле къаллай экзаменлени берликлерин алыкъа шарт тохташдыралмай турадыла. Ол себепден а Рособрнадзор заявленияланы алыу тохтатыллыкъ кюнню 7 апрельге кёчюргенди. Алайды да, мартда жарашдырылгъан документни жангыдан жазаргъа, ЕГЭ-ни анда жазылгъан тизмесин тюрлендирирге керекди.

Андан сора да, бир-бир экзаменлени абитуриентле экинчи урумда – 7-чи июльдан 17-не дери кезиуде – берирге боллукъдула. Кертиди, июньда жазылгъан ЕГЭ-ни ахыр эсебин экинчи урумда игилендирирге уа онг жокъду. Июльда экзамен жаланда биринчи урумда берилмеген предметледен берилликди.

Сёз ючюн, адам экинчи усталыкъны алыргъа хазырланады. ЕГЭ-ни июньда берилген свидетельствосунда балла бийик даражалы усталыкъны берген вузгъа кирирге эркинлик бермейдиле. Аллай окъуу юйге кирир ючюн, башха предметледен экзамен берирге керекди. Июльда ма ол предметледен ЕГЭ формада экзамен берирге керекди.

Документле

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Миллетле аралы халла жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 17-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Миллетле аралы халла жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Евтушенко Сергей Викторовични
Жанатайланы Алийни жашы Салимни
Жеруков Борис Хажмуратовични
Келеметов Хабас Талостановични
Логвиненко Игорь Анатольевични
Сумайланы Харунну жашы Ахматны

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№16-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Законодательство эм къырал къурулуш жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 22-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Законодательство эм къырал къурулуш жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Апшев Заур Борисовични
Банщиков Александр Васильевични
Бечелланы Борисни жашы Илиясны
Кебеков Владимир Сафарбиевични
Мокъаланы Далхатны жашы Русланны
Татуев Арсен Азидовични

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Законодательство эм къырал къурулуш жаны бла комитетини председателине Апшев Заур Борисовични айырыргъа.

3.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№17-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Экономика политика, иелик эм предпринимательство жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 22-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Экономика политика, иелик эм предпринимательство жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Афасижев Юрий Сафарбиевични
Войтов Алексей Ивановични
Иванова Фатима Залимгериевнаны
Кебеков Владимир Сафарбиевични
Кудалиев Мухамед Хамзетовични
Кумалов Заурбек Магомедовични
Марьяш Ирина Евгеньевнаны

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Экономика политика, иелик эмда предпринимательство жаны бла комитетини председателине Марьяш Ирина Евгеньевнаны айырыргъа.

3.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№18-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Бюджет, налогла эм финансла жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 22-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Бюджет, налогла эм финансла жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Альтудов Юрий Камбулатовични
Ахохов Каншоуби Мухамедовични
Бифов Заур Жамаловични
Гелястанланы Жюнюсню жашы Ахматны
Дешев Засан Ауледовични
Кошеев Азамат Джабраиловични
Урусбиев Хамидби Хажмуридовични
Шауаланы Пагону жашы Илиясны
Шаов Юрий Ахъедовични

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Бюджет, налогла эм финансла жаны бла комитетини председателине Ахохов Каншоуби Мухамедовични айырыргъа.

3.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№19-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Билим бериу эм илму жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 22-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Билим бериу эм илму жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Дадов Муаед Алиевични
Жеруков Борис Хажмуратовични
Смирнова Татьяна Ивановнаны
Татуев Арсен Азидовични
Токов Руслан Мухарбиевични

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Билим бериу эм илму жаны бла комитетини председателине Дадов Муаед Алиевични айырыргъа.

3.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№20-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Аграрный политика эм жерле бла байламлы халла жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 22-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Аграрный политика эм жерле бла байламлы халла жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Бердюжа Владимир Ивановични
Говоров Сергей Анатольевични
Карагулов Беслан Хазраиловични
Коков Казбек Валерьевични
Маремуков Арсен Аминовични
Тлехугов Хажмурид Хасанбиевични
Хаупшев Заурбек Хусейновични

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Аграрный политика эм жерле бла байламлы халла жаны бла комитетини председателине Тлехугов Хажмурид Хасанбиевични айырыргъа.

3.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№21-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Урунуу, социальный политика эм саулукъ сакълау жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 22-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Урунуу, социальный политика эм саулукъ сакълау жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Баков Руслан Барасбиевични
Бегидов Анзор Михайловични
Евтушенко Сергей Викторовични
Жанатайланы Алийни жашы Салимни
Къулбайланы Бийбертни жашы Чомайны

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Урунуу, социальный политика эм саулукъ сакълау жаны бла комитетини председателине Жанатайланы Алийни жашы Салимни айырыргъа.

3.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№22-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Парламентни ишин къурау, регламент эм депутат этика жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 22-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Парламентни ишин къурау, регламент эм депутат этика жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Бегидов Анзор Михайловични
Дешев Хасан Ауледовични
Хаупшев Заурбек Хусейновични
Шаов Юрий Ахъедовични
Шихалиева Зайрат Мажидовнаны

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Парламентни ишин къурау, регламент эм депутат этика жаны бла комитетини председателине Шихалиева Зайрат Мажидовнаны айырыргъа.

3.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№23-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Жер-жерли самоуправленияны вопрослары эм территорияланы социальный-экономика айныулары жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 22-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Жер-жерли самоуправленияны вопрослары эм территорияланы социальный-экономика айныулары жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Афасижев Юрий Сафарбиевични
Бердов Хазратали Александровични
Коков Казбек Валерьевични
Кумалов Заурбек Магомедовични
Мокъаланы Далхатны жашы Русланны
Сидорук Павел Федоровични

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Жер-жерли самоуправленияны вопрослары эмда территорияланы социальный-экономика айныулары жаны бла комитетини председателине Бердов Хазратали Александровични айырыргъа.

3.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№24-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Экология эм табийгъатны хайырланыу жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 22-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Экология эм табийгъатны хайырланыу жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Бердюжа Владимир Ивановични
Кочесоков Юрий Кадыровични
Маремуков Арсен Аминовични
Несутулов Виктор Георгиевични
Токов Руслан Мухарбиевични
Эркенов Джамбулат Хусеновични

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Экология эм табийгъатны хайырланыу жаны бла комитетини председателине Несутулов Виктор Георгиевични айырыргъа.

3.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючю

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№25-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Жаш тёлюню, жамауат биригиулени эм асламлы информацияны органларыны ишлери жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 22-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Жаш тёлюню, жамауат биригиулени эм асламлы информацияны органларыны ишлери жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Азикова Светлана Гаднановнаны
Бесланеев Аслан Зулимбиевични
Додуланы Таукъанны жашы Аскерни
Кармалико Павел Дмитриевични
Хашхожева Татьяна Борисовнаны
Хуштов Асланбек Виталиевични
Шауаланы Пагону жашы Илиясны

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Жаш тёлюню, жамауат биригиулени эм асламлы информацияны органларыны ишлери жаны бла комитетини председателине Хашхожева Татьяна Борисовнаны айырыргъа.

3.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№26-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Промышленность,жол мюлк, транспорт эм связь жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 22-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Промышленность, жол мюлк, транспорт эм связь жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Бутерус Рольф Эдвиновични
Геккиланы Далхатны жашы Заурну
Маремуков Сафарби Хабасовични
Москаленко Владимир Анатольевични
Сидорук Павел Федоровични
Темукуланы Салихни жашы Абдул-Хакимни
Тлеужев Адальби Билелевични
Эркенов Джамбулат Хусеновични

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Промышленность, жол мюлк, транспорт эм связь жаны бла комитетини председателине Маремуков Сафарби Хабасовични айырыргъа.

3.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№27-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Спорт эм туризм жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 22-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Спорт эм туризм жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Бабаланы Хамитни жашы Хусейни
Войтов Алексей Ивановични
Логвиненко Игорь Анатольевични
Маккаланы Хасанны жашы Махтини
Шумахов Арсен Владимировични

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Спорт эм туризм жаны бла комитетини председателине Бабаланы Хамитни жашы Хусейни айырыргъа.

3.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№28-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Къурулуш, жашау журт-коммунальный мюлк эм отлукъ-энергетика комплекс жаны бла комитетини къауумуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини
БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентини 22-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Къурулуш, жашау журт-коммунальный мюлк эм отлукъ-энергетика комплекс жаны бла комитетини къауумуна Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бу депутатларын айырыргъа:

Василенко Александр Алексеевични
Гемуланы Юсюпню жашы Келлетни
Гриневич Валерий Владиславовични
Сокуров Олег Хачимовични
Сумайланы Харунну жашы Ахматны

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Къурулуш, жашау журт-коммунальный мюлк эм отлукъ-энергетика комплекс жаны бла комитетини председателине Гриневич Валерий Владиславовични айырыргъа.

3.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар,
2009 жылда 27-чи мартда,
№29-П-П

Поэзияда - энчи жолу, жашаугъа - ёз къарамы болгъан поэт

Табакъсойланы Мухтаргъа - 50 жыл

Белгили поэтлерибизден бири Табакъсойланы Хасанны жашы Мухтар 1959 жылда 27-чи мартда Огъары Малкъарда туугъанды. Университетни бошагъандан сора 1983-1986 жыллада Нальчик шахарны комсомолуну Октябрь райкомунда ишлегенди. 1987 жылда уа ол «Элбрус» китап басмагъа кёчеди. Анга ана сютю бла берилген фахму аны ол иш бла байламлы этмей да къоярыкъ тюйюл эди. Бек игиси уа - Мухтарны китап басмагъа редактор болуп келгени эди. Литературабызны айныу ишине аны къаты болгъаны бек магъаналыды, аны юсюне да кесини жазгъаны да!

Табакъсойланы Мухтар жазыучулукъ ишни баш магъанасын жашауну ётюрюксюз, алдаусуз суратлауда кёреди. Жашауну чюйреликлери, бурушлары ол жазгъанлада шарт, ачыкъ кёрюнедиле. Аны лирика жигитини оюмлары, дуниялыкъгъа кёз къарамы да Аллахы болгъан инсанны, халкъ адамыны сагъышларына жууукъдула, ангылашыныулудула.

Республикалы газетледе бла журналлада поэтни назмулары дайым басмаланнганлай турадыла. 1995 жылда «Чарс», 2003 жылда уа «Чархоюн» назму китаплары чыкъгъандыла. Журтубайланы Махти эм Беппайланы Муталип бла бирге «Зауапарк» пьесаны авторуду. Ол кеси да малкъар театрны сахнасында кёргюзтюлгенди. Аны масхара хапарлары, чам назмулары, самаркъаулары да халкъгъа белгилидиле. КъМР-ни, КъЧР-ни да сыйлы артисти Жангоразланы Мажит а аланы бютюнда «татыуларын» чыгъарады эстрададан.

Мухтарны назму китаплары чыкъгъанда, поэзияны сюйгенле анга бек къууаннганларын белгилерчады. Фахмугъа къууанмай а! Аны себепли поэтни юсюнден «Заман» газетде, «Минги -Тау» журналда да кёп статьяла басмаланнгандыла. «Поэтни акъылы, оюмлары терен миллет оюмладыла, ол себепден ала бизни да сагъышларыбыздыла.

Бусагъатда да илхамы жолгъа чакъыргъанлай тургъан поэтлерибизденди Мухтар. Ол бек фахмулу жазыучуду, адамны кесине тартхан ушакъ нёгер. Поэзияда кесини энчи жолу бла, жашаугъа ёз къарамы бла, суратлау айырмалыгъы бла алыкъа ол кёп тёлюлени да къууандырлыкъды», - деп жазады аны юсюнден культурологияны доктору Ёзденланы Фатима.

1997 жылдан бери Табакъсой улу Мухтар РФ-ни Жазыучуларыны союзуну члениди. Басмагъа энтта да эки китабын хазырлагъанды. Хар тизгини, нарт сёзлеча, айтыла, андан табадыла жол хар малкъарлыны жюрегине.

Юбилейни аллында алыннган интервью

«Сюймеклигинг жюрегинге сыйынмагъан кезиуде жазыладыла назмула»

Солдан онгнга: Табакъсойланы Мухтар, «Заман» газетни баш редактору Атталаны Жамал, КъМР-ни халкъ жазыучусу Тёппеланы Алим байрамлы ингирде.

50 жыл... Не оюмла, не хазнасы бла келеди адам ол жашау чегине жетсе? Ма аллай затланы юсюнден болгъанды ушагъыбыз бек белгили эм фахмулу поэтибиз Табакъсойланы Мухтар бла.

- Университетден сора сен комсомолда ишлей башлагъан эдинг. Литературагъа уа къалай бла келгенсе?

- Мен, Огъары Малкъарны орта школун «бешлеге» тауусхан жаш, Къабарты-Малкъар къырал университетни орус-малкъар бёлюмюне киргенимде, кёпле сейир этген эдиле. Аны къой, хыликкялау халда, кюлюмсюреп: «Ай юйюнге, ол окъуу окъуумуду?! Бир мажалыракъ зат сайласанг эди уа!» - дегенле да бар эдиле.

Жарсыугъа, ана тилибизни ыспассыз этгенле бюгюн да аз тюйюлдюле. Иги сагъыш этсенг а, бизни ана тилибиз дуния тасхаларыны ачхычы болгъанын ангылайса... Хау, бир ауукъ заманны комсомолда да ишлеген эдим. Алай, насыпха, «сууукъсурай» башлагъанымы сезип, ана тилибизни от жагъасына къайтмай болмазымы да ангылап, китап басмабызда ишлей, назму «тырнаргъа» да кюреше келеме.

- Назмуларынгда инсанлыкъны, жамаут жашауну юсюнден да кёп айтылады. Профессионал политикагъа заманынгы берсенг, сёз ючюн, депутат болсанг, хайырым тиер эди деп келмеймиди эсинге?

- Политика Кязимни назмуларында да аз тюйюлдю. Айтыргъа, «Алай бийле керек бизге» деген назмусун ал... Хар адам да Аллах берген бир фахмусу, бир хунери бла жаратылады. Анга кёре уа, бойнуна салыннган борчу бла. Биреу хуначы эсе, биреу темирчиди, биреу малчы эсе, биреу да жырчы...

Политика дегенинг - ол оноу этиудю. Тюз оноу, тап оноу этер ючюн да, сёзсюз, фахму керекди. *«Иги оноучу халкъын уютур, Аман оноучу халкъын улутур»* дегенлей, халкъын уютур оноучула Аллах берсин!.. Биз акъгъа акъ, къарагъа къара дей билирге керекбиз - малчымыса, жырчымыса, оноучуму, башха тюйюлдю.

«Къырал башчыда ой болса, Эллигинде той болур», - дейди Ёзден Адет. Халкъыбызны асламыча, мен да, эллерибизде той болурун сюе, бир кезиуде депутат болур акъыл да этген эдим. Черек районну айныр жолларын да белгилеп, не айтырса!.. Алай!.. Бу соруунга, Аминат, Бегийланы Абдуллахны тизгинлери бла жууапларгъа сюеме:

Да иги ойлачы да кесинг -
башчыбыз болса эди Кязим?..
Не Къайсын этсе эди оноу?..

Ала экиси да тюзлюк жакъчылары эдиле, таза ниетлиле, тенгликге, кертиликге, чынтты шуёхлукъгъа тырмашханла, халкъыбызгъа къайгъырып жашагъанла. Оноучула да (политикле), орус, малкъар, къабарты болсун, бары да халкъ къайгъысын кёрселе, игиси ол эди. Былайда бир эрттеги тилегими къатламай болмайма: «Я Аллах, Сен назмучуну саясатдан (политикадан) азат эт!»

- Мухтар, юй бийченг Энейланы Мадина бла эки ариу къызчыкъ ёсдюресиз. Юйюрюнгю юсюнден бир-эки сёз айтсанг эди.

- Бу тукъум соруугъа: «Энди мен кесим юйюр къурагъанма да, аны юсюнден айтып чекленейим», - дегенни мен тюзге санамайма... Атам (жаннетли болсун), дунияда болмагъанча огъурлу, халал адам эди. Аны тыпыр ташын сууутмай, бизни - эки къызын бла юч жашын, аладан туугъанланы да - иги къуум этерге, намыс бла жашаргъа юйретип тургъан анам (Аллах хар ата-анагъа да узакъ ёмюр берсин!) сауду да, ол а юйюрюбюзге насыпды. Атабызны кёчгюнчюлюк ючюн, жалан да терт класс окъуу бар эди. Алай не бир китап не «Заман» газетни саулай окъумагъан бир кюню болмаучу эди. Чегем шахарда, атабыз тургъан уллу ормда, газет алгъан жангыз кеси эди - таулу, къабарты болуп да. Анабыз а: «Бу адамгъа газетин келтирир ючюн, къырал кюн сайын машина жиберди, ол да орам букъусун кётюре», - деучю эди. Къалгъанын а кесинг билесе...

- Хау, мен билгенден, Фатимат КъМР-ни Экономика эм сатыу алыу министерствосунда ишлейди. Аминат Эл мюлк академияда окъуйду. Аналары да Нальчикде Ара почтамтны бёлюмлеринден бирини таматасыды. Хар таулу юйюрню да Аллах онгуна айландырсын.

Бу арт жыллада «Элбрус» китап басма малкъар халкъны тарыхын, ниет байлыгъын ачыкълагъан кёп аламат китапла чыгъарады. Баям, ол алай тынч болмаз.

- Къыйналмай бир зат да болмайды. Ариу айтханынгы, ангылатып кюрешгенинги алмасала, къаты сёлеширге, дау этерге да тюшеди. Китап басма къырал махкемеси болгъанлыкъгъа, бизни ишибиз халкъ ишди. Аны уа акъсатыргъа арталлыда жарарыкъ тюйюлдю. «Элбрус» китап басманы жабып къойгъанлыгъынга, къырал оюлмаз, алай... Энди Аллах сынатмасын ансы, аты-хаты болмагъанны «зауукълугъун» да сынагъанбыз.

Ол себепден ана тилибизде басмаланнган китапларыбызны ариу, омакъ «къапталла» кийдирип чыгъарыргъа кюрешебиз. Хар бири халкъыбызгъа жарар деген умутлубуз. Къарачай-малкъарлыланы тин хазналарын не менме деген миллетни тин хазнасы бла тенглешдирсенг да, къолайлыракъ болмаса, къолайсыз кёрюнюрюк тюйюлдю. Ол байлыкъны уа биз кесибиз да жюрютюрге керекбиз. Ахырысы-къысхасы, ишибиз кёпдю, жууаплыды, ауур болса да, сыйлы жюкдю, халкъыбызны халкълыгъыны бир белгиси.

- Хар кимнича, сени да жанынгы-жюрегинги къыйнагъан, эсинги сагъайтып тургъан затла да болурла. Аланы къалай кётюрюючюсе?

- Бек къыйналып. Жукъусуз, тынчлыкъсыз кечелерим да, ауур сагъышларым кюн узуну, ауаналача, биргеме айланып тургъан кюнлерим да боладыла. Журтубайланы Махти бир жол: «Халкъыны къыйын жашагъанын кёрюп, кече-кюн да не хадагъа этсин деп, сагъышха къалып, алай а анга эс тапдырыр онгу болмагъан адамдан насыпсыз дунияда бир киши болмаз», - деген эди.

Керти сёз. Жер жюзюнде артыкълыкъ кёпдю. Ёз къыралын, халкъын тонагъанла да алай. Къанлары ууланнганлагъа не марда, не жорукъ, не бет-намыс, не уят-хаят жокъду.

Битеудуния кризис дегенлерини тамыры неди? Аманлыкъ. Аллахын унутхан дуния къытлыкъладан бир заманда да къутулаллыкъ тюйюлдю. Абызыраулукъ, агуманлыкъ бюгюн бизде да эсленнгенча кёрюнеди. Алай халкъыбыз не сыйратладан ётгенин эсге алсакъ, Ата журтубузда кеси кесибизни бошларгъа эркинлигибиз болмагъанын ангылайса.

Чынтты таулу бир заманда да ашар ючюн жашамагъанды, жашар ючюн ашагъанды, «Тау таулуну ач этмез» дегенлей, Аллах айтса, ач да болмабыз, жашаубуз да тюзелир.

Жыйырма жылны Колыма тутмагъы болуп тургъан Улбашланы Ахмадия былай жаза эди:

Бу халны кётюралмай,
Кёпле кесин бууалла,
Бел бауунa тагъылып
Чынгыл бузлап туралла.

Кеси кесин жоймакълыкъ -
Къоркъакъланы ишиди.
Къыйынлыкъны кётюрюп
Жашаялгъан - кишиди!..

Кесибизни бошлар кюнюбюз, туyарылыр эркинлигибиз жокъду. Халкъ аллында айланнган не тауушлукъ адамларыбыз бардыла: Огъары Малкъарны иймамы Цийкъанланы Мухадин хажи, жандауурлукъ фондну таматасы Ахматланы Назир хажи - Аллахны тюз къуллары, таза жюрекли, халкъыбызны къайгъысын кёрген дин ахлулары. Журтубайланы Махти уа! Миллетибизни тин хазнасын сакълауда не къадар иш этип келеди. Дагъыда кёплени атларын айтыргъа боллукъбуз...

Аллах бизни анстан жаратмагъанды. Биз Анга да, дуниялыкъгъа да керек болмасакъ, эртте тюп боллукъ эдик. Сау эсег а, иги къууум эте, бир тиллиле болуп, жерибизни, халкъыбызны да жашнатыр къайгъысына кирирге борчлубуз - хуначы да, малчы да, саудюгерчи, жырчы да...

Назмула уа не? Ала да ол затла болунсунла деп жазыладыла, жерингe, журтунга, халкъынга, дуниялыкъгъа сюймеклигинг жюрегинге сыйынмагъан кезиуледе.

БИТТИРЛАНЫ Аминат,
КъМР-ни сыйлы журналисти.

Алимни оюму

Текоталыкъдан толу азатланнган тизгинле

Къулийланы Къайсынны эсгертмесини къатында. Онгдан солгъа: Бегийланы Абдуллах, РФ-ни Къырал саугъасыны лауреаты татарлы поэт Ринат Харис эм Мухтар.

Литературагъа 1980 жыллада келген поэтлени барысындан да жашды Мухтар, алай усталыгъы эртте тохташханды. Бюгюнледе ол республикабызны окъуучуларына, андан тышында да белгилиди. Кишиге ушамагъан ёз жолун тынгылы ызлагъан. Аны поэзиясына, бир сёз бла айтханда, къырал саясатдан, аны идеологиясындан, кёзбауундан бла текоталыкъдан толу азатланнган поэзияды дерге керекди. Анга кёре, поэт малкъар халкъны озгъан тарыхын, бюгюннгю кюнлерин, жарсыуларын, барысын да жюрегине сыйындырып, келир кюнлерини, барлыкъ жолуну юсюнден терен сагъышланып, айтыр сёзюн, фикирин ачыкълагъан.

Табакъсойланы Мухтарны жютюлюгю, фахмусу да аны алдамайды, жашауда, жамауат аллында сёзюн ачыкъ да, тынгылы да айтханыча, поэзиясы да алайды. Бир-бир алимлени айтханларына кёре, сёз сайлауда усталыкъ бла аны макъамын эшите билмекликни магъанасы уллуду, алай адамны поэт, жазыучу этген ол шартла тюйюлдюле. Инсаннга поэт деп айтдыргъан халкъны бла адамны къадарларыды, аны баш борчха алып, сагъышлана билмекликди.

Мухтарны уллу поэтлени тизмелерине къошуп, атын ыспас бла айтдыргъан ол энчиликди, кесин халкъны уланыча жюрютгени бла байламлы энчилик. Бютюнда терслик-тюзлюк, тенглик-кишилик дегенча ниет ырысхыланы тарых, философия фикирни даражасында ангылауун эсге алсакъ, поэтни инсанлыгъы тынгылы болгъанына ийнаныракъбыз. Сагъына келгенибизча, назму тилни не тюрлюсюне да ёчдю, къайсысын да ачыкълар фикирине бойсундура биледи.

Малкъар халкъны кенг, ариу, бийик дунияларын къурап, аны ачыкълай билген поэтди. Ол кенг, ариу дунияда ётлери, халкъым дей билген кюрешчиле жашаргъа керек эдиле. Аллайла бардыла, миллетни жерге къаратырыкъ тюйюлдюле деген муратына уа ийнанмайды. «Юйюм деген – кёп, элим деген – аз, былай барса – къазаныбыз къайнамаз»,- деп да андан жарсыйды.

Жазыучулукъну къанатландырыгъан фикирди, халкъны, миллетни къадарыны юсюнден оюмунгу азат болуп ачыкълауду. Анга кёре уа, поэт жюрек урууун узун сёзден эсе, къысха сёзге бек ышанып да къояды. Къысха, шарт айта билмеклик – ол да Мухтарны усталыкъ ышанларындан бириди. Фахму бла ич къудуретдиле назму низамны тынгылы ызгъа салдыртхан, ол жаны бла поэтни мадарыулу да этген. Аны юсюнден айта, биз аны рифмаларын эсибизге тюшюрсек окъуна тамамды.

Адам жашаймa, мени жашауум барды деп айтыр ючюн, ол жамауат бла байламлыкъ жюрютюп, аны аллында инсан борчун сезерге керекди. Башха тюйюлдю, жигитликми этеди ол огъесе къойламы кютеди, бешикми ишлейди. Бош тургъан, ёз башын булжутуп кечиннген, халкъындан айырылып, жангызлыкъны тузагъындан азатланалмайды. Тамамлагъан жумушу адамны кюзгюсюдю, анга къарап, ол кесин кёреди, жамауат да аны алай бла ангылайды. Этген иши, къол усталыгъы – быладыла адамны ёлюмсюз этип, халкъы бла бирлигин юзмей тутхан.

Табакъсойланы Мухтарны чыгъармачылыкъ ишини – поэзиясыны – тутурругъу аллай инсанды – миллетим, туугъан жерим дей билген. Ёз миллетлигин унутмай, миллетини жумушчусу болургъа итиннген. Ёз юйюм, ёз башым деп, кесин кенгде тутхан, халкъдан да кенгдеди. Алай болмаз ючюн, ол, заманын бошуна оздурмай, иш, жумуш тындырыргъа борчлуду.

Къаллай жумуш, не иш? Хар ким хунерине, усталыгъына кёре. Мухтар ол оюмну айнытхан, аны жолу бла баргъан поэтледенди.

ТОЛГЪУРЛАНЫ Зейтун,
жазыучу, филология илмуланы доктору.

КЕСАМАТ

Ол барыбызны да жарсытхан затланы юсюнден жазады

Бизни халкъыбызны эм уллу байлыгъы - аны поэзиясы - бу ахыр 10-15 жылны ичинде солуу алыргъа тохтагъанча кёрюнеди, неда кете баргъан ёмюрню ауурлугъун жангыданмы ангыларгъа кюреше болур? Огъесе Къайсындан сора ёксюзлюк сезимни хорлаялмаймы тура эди? Бу болумну ангылатырыкъ да, соруулагъа жууапны берлик да жаланда поэзия кесиди.

Алайды да, бюгюнлюкде поэзиябызны жангы урум алып, алгъа баргъаныны шартларын эслерге боллукъду. Аны айныу жолу шёндюгю назмучуларыбызны экинчи тёлюсюню чыгъармачылыгъы бла байламлыды. Келлик тёлюлени аллында ол уллу, жууаплы борчну бизни назмучуларыбыз ангылайдыла, тамблагъы кюнюбюз ючюн къайгъырыулары дайым да биргелеринеди.

Табакъсойланы Мухтар бу тёлю адабиятда жерин таукел салгъан кезиуде келгенди бизни поэзиябызгъа. Жаланда эки китапны авторуду. Болсада аны назмулары (бири къалмай десем, ётюрюк айтмам) халкъыбызны Аллах берген багъалы юлюшю, къайсыбызгъа да жол нёгер болгъанлай турадыла. Аны поэзиясында жарыкълыкъ, мудахлыкъ да, базынылукъ, бирде арсарлыкъ да, жапсарыу, ётгюрлюк да бардыла.

Болсада аны назмуларыны юсюнден жазгъан бек къыйын ишди - аны хар тизгинин, юлгюге алып, къайтаргъанлай турлугъунг келеди. Алай кертиди назмуланы магъанасы, алай уста ангылайды адамны жюрегин назмучу, аллай сейирлик тил бла жазылыпдыла ала!

Нени юсюнден жазады Мухтар? Ол бир терен философия жюгю болгъан затланы излеп кюрешмейди, окъуучуну бир зат бла сейирсиндирир эдим деген оюмдан да кериди. Хар бирибизни да жарсытхан болумланы, жукълатхан неда элгендирген сезимлени, жарыкъ умутланы, мудах эсгериулени юслериндендиле аны назмулары.

Адам улу жаны бла тенг кёрген тенгине, ата-анасына, сюйгенине термиле, анга эсгертме къояргъа итинеди. Бирле кешенеле ишлейдиле, башхалары -сурат, назмучула - къой, сарын. «Иричиде уа бюгюн да туман» деген назмусунда Мухтар атасын эсгереди. Бу назмуну поэт жюрегин селейтирге жазмагъанды. Ол атасына кенгден къарап, аны уллулугъуна, бу дунияны бир сюйдюмлю сыфаты болгъанын ангылап, дунияны бир иги инсанына жарсыгъанча, кеси атасына угъай, адам улугъа къыйналгъанча, алай айтады сёзюн.

Мухтар татлы тенги Журтубайланы Махти бла.

Иричиде жауады жаун, Иричиде жиляйды назмучуну жюреги. Сабийликде Иричиде кёрген зауукълугъу назмучуну жазыу берген къыйынлыкълагъа чыдарча этгенди, алай жырчы кеси аллынады, жангызды, ёксюздю бюгюн. Бу жерни ариулугъу аны жюрек жарасын бютюнда ашлайды. Ол атасын туман къонуп тургъан талада излей, аны къайтмаз жолгъа кетгенине ийнаналмай, кёл этдире, айтады:

Иричиде уа бюгюн да туман...
Халал атам, жарыкъ сыфатынг-сауду!
Сёзюнг, атынг - эки къанатым- сауду!

Къайсы бирибиз да жууукъ адамларыбыз башхалагъа да багъалы болурла деген жашырын умут бла жашайбыз, аллай шартланы сюйюп тансыкълайбыз. Мухтар да кесини багъалы адамын - атасын - бу дуниягъа адамланы къууандырыр ючюн, келгенине ишексизди:

Къыйын къадарлы, ол да бир таулу,
Азап чексе да, болмады даулу.
Адамлыгъын тас этмей жашады,
Алданмады, - дуния уа алдаулу.
Огъур нюрюн тёге эди бети,
Таза эди кимге да ниети.
Халаллыгъы чексиз болгъан атам
Къартха, жашха да кёл бере кетди.

Мухтарны «Чарх оюн» китабы малкъар поэзияны бир магъаналы атламыды. Назмучу мында жашау сынамыны юсюнден кёп оюмлайды, жашауда анга багъалы затланы юсюнден жазады. Биринчи китабында баямланнган Ата журтха сюймеклик эм аны тамбласына къайгъырыуу андан да бек кючленнгендиле, жангы чеклени алгъандыла. Аны бла бирча, биринчи китабында болгъан къарангылыкъ, такъыр сезимле ачылгъандыла. Ол болум китапны биринчи назмусу - «Таулу жырдан» башланады. Мында ол кесине, окъуучугъа да кёл этдиреди:

Бисмилля деген насыпды,
Бисмилля деп башлайым,
Халкъ азат жыргъа тансыкъды, -
Назмуму, жонуп, ашыкъмай,
Журтума багъышлайым.
Уой, таулу назму, таулу жыр!
Жыр да буз булутланы,
Бу таулу, бу махтаулу жер
Эрттеден да жутланып
Сакълагъан, умутлагъан да
Кюн жарыгъын ий бери,
Танг атар заман болгъанды, -
Къарангы кетсин кери!.
Уюгъан да, жукълагъан да,
Аязып жыйсын эсин,
Минг тюрлю халкъ жокъ болгъанды,
Жукъугъа берип кесин...

Мухтардан окъуучула кёп жангы назмуну, жырны сакълайдыла. Болсада аны бюгюнлюкде белгили болгъан чыгъармаларыны терен магъаналары, бай тил бла жазылып, алжаусуз сезим жюкню кётюргенлери анга, уллу жашау сынамы болгъан суратчыгъача, къараргъа онг береди.. Аны бир-бир сёзлери, къанатлы болуп, нарт сёзлеге келишип тургъанлары ол затха шагъатдыла:

Къул къуллукъгъа къутулса, -
къууатынгы къурутур.
Жутлукъ кирсе - къутлукъ къалмаз.
Баш ура, - башы тюшдю.

Уллу кёллю таулула
Жашайбыз, ёлмей-къалмай,
Кеси аякъ тюбюбюзден
Кесибизни алалмай.

Табакъсойланы Мухтарны басмадан чыкъгъан эки китабы назмучуну бийик инсан даражасын, аны не жаны бла да терен билимин, жютю, элпек фахмусун баямлагъандыла. Халкъыбызны керти уланындан, чынтты поэтден энтта да кёп аламат назмуланы сакълайбыз.

БИТТИРЛАНЫ Тамара,
филология илмуланы доктору, КъМР-ни илмусуну сыйлы къуллукъчусу.

Тенгини сёзю

Атын адабиятыбызны тарыхына тюшюргенди

Жыйырма биринчи ёмюрде да малкъар поэзияны шауданы тархъаймагъанына шагъатха Аллах бизге жангыдан жангы фахмуланы береди. Бизни жюрегибизде къайнагъан сёзлени аланы ауузлары бла айтдырады. «Да, кимдиле ала, бизни жюрегибиз сезгенни айтдырыргъа деп, Аллах бизге сайлап берген адамла?».

Бу соруугъа жууапха бек алгъа поэтле эсинге тюшерикдиле. Тюз айтадыла, назмучуду халкъны эси, ауазы. Ол нарт сёзлени, нарт таурухланы, ол бешик жырланы, ёмюрле теренинден келген ол инжи-жаухар, накъут-налмас хазнабызны ким къурагъан сунасыз, назмучула болмай?! Ма алай ёмюрлюкдю, ёлюмсюздю жюрекден чыкъгъан сёз.

Ансы, айтадыла бирле да: «Кязимге дери бизде назмучу болмагъанды» неда «мен биринчиме» деген чам затланы! Кязим да, ол «мен» да къуру жерде ёсюп къалмагъандыла да? Терекле бийик, тамырлары терендендиле! Къуру жерде зат да ёсмейди...

Керти зат керти затны эсгертеди. Сёз деген затынг, адамны угъай да, халкъланы да токъ да этеди, жокъ да этеди. Миллетликлери бла махтаныргъа сюйгенле, тарыхларында излеп, ёхтемленир зат табалмасала, не жомакълагъа табына неда назмучуларын излей башлаучудула.

Кязим, Къайсын дегенде, жюрегибиз токъду!.. Мухтарны юсюнден айтханда уа, ёз къадарым бла къарайма да, бизни поэзияда Табакъсойланы Мухтар деген назмучу болгъаны манга уллу къууанчды!

Кеси аллынга чалгъанынг бла, жыйын бла бирге чалгъанынг бир тюйюлдю, билек кючюнг бар эсе да. Ызынгдан келген жашыракъ чалгъычы, хайт десе, сени сафдан бир жанына секиртип да къояр. Болсада жыйында чалгъанынг жарыкъды. Мухтар манга ма аллай жаш, кючю аллына ургъан, аллындагъыланы сыгъындыргъан чалгъычыча, кёрюнеди. Жарыкълыгъы, чамы, кючю-къарыуу бла да...

Назмучула кёп болсала, поэзиягъа жарыкълыкъ келеди. Жашау мутхуз болса, поэтле азаядыла. Кязимни заманында ала азыракъ эдиле. Жарыкълыкъ да анга кёре. Жангыз назмучу иги жарыялмайды. Аны жарытхан затла аздан. Ол шарт да билдиреди аланы хакъ кертиликлерин. Кеслери назмучула болургъа сюйгенден угъай, аланы, жашаугъа кёре, къудурет кеси жаратханын! Халкъны кёлю кётюрюлген чакъда - жырчысы, назмучусу кёп болады! Алтмышынчы жыллада ол кёп назмучу не себепден жаратылгъан сунасыз?..

Бюгюнлюкде малкъар поэзиядa, не медет, алай тюйюлдю. Болсада ёгюзлюк этер кюч барды! Назмучулукъ сартындан айтханда, Мухтарны поэзия кёгети тишинги къаматмайды. Башха назмучула, жылла бла юйренип, тынгылы тюзелалмагъан шартлагъа (назмучулукъ ишде уа аллай затла да аз тюйюлдюле) Мухтар, малкъар поэзияны босагъасындан ичине атлагъынчы къайда эсе да юйренип келгеннге ушайды. Сёзю бишип, хазыр назмучу болуп. Огъесе - сезими жютюденмиди?..

Адам юсюн-башын, тизгинин жаращдырып, жамауатха алай чыкъгъаныча, Мухтарны назмулары да малкъар поэзиягъа алай келгендиле. Сёзню сыйын, къыйматын биледи. Кёлю уллу болмаз ючюн, алыкъа борчуну ауурлугъун да эсгертирге сюеме: барды Мухтарны да ай, байтамал, муну былайыракъ айтса эди уа деген сёзю, тизгини зат дегенча... Бираз тирирек узалса эди деген адыргы-нгда... Алай чурумла. Болмай амалы да жокъду! Чыгъармачылыкъ иш дегенинг алайды, таба баргъан, чаба барыр дегенча.

Да, кёресиз сора, къалай аламатды, къалай къолайлыды дейик Мухтарны тирилиги, поэзия тирлиги - элли жылда атын халкъыны жазма тарыхына тюшюралгъан, сёзюн миллет сезимине сингдиралгъан, бир башха назмучу айтмагъанны айталгъан. Алай эсе уа, Мухтардан умутлубуз, энтта кёп игилик этер деп. Назмучу дегенинг - игиликди да! Игилик болсун!

Абдуллах БЕГИЙ улу,
поэт, Татарстан Республиканы культурасыны сыйлы къуллукъчусу.

Башламчылыкъ

Жашау терк тюрленип барады. Алгъын таулулада юйюр къурамагъан хазна адам болмагъанды, бюгюнлюкде уа ала бек кёпдюле. Ала апчып, мугурайыпмы турадыла? Угъай. Кеслерини юйлери, ишлери – кюнлери барды. Аланы бир-бирлери: «Юйюр керекмейди манга», - деп къоядыла.

Алай Кавказны башха миллетлерини саны ёсюп баргъанына юйюрлюле, юйюрсюзле да бирча сукъланабыз. Концертледе тауча жырласала сюебиз, Нальчикни орамларында малкъар тилни эшитсек, къууанабыз. Къан – ол кесин билдиреди. Таулу къан, таулу жан жер башында сакъланыр ючюн, къолларындан келгенни этгенле да бардыла арабызда. Аладан бири Абдуллаланы Маринады. Ол «Ханума» деген организацияны ачханды.

«Жашларыбыз къызлагъа ариу сёзле айта билмейдиле»

- Неден башланнганды бу огъурлу иш?

- Тёрт ай мындан алгъа мен «Одноклассники» сайтда «Ханума» къауум жыйгъанма. Бюгюнлюкде анга Малкъардан бла Къарачайдан тёрт жюзден артыкъ жаш бла къыз киргендиле.

- Интернетде танышыу, ушакъла бардырыу къалай эсе да бир магъанасыз затча да кёрюнеди. Огъесе мен терсмеми?

- Жаланда Интернетде байламлыкъ жюрютгенле, сёзсюз, бир бирлерин иги таныяллыкъ тюйюлдюле. Бетден бетге тюбешмесенг, адамны сезалмайса, ол кертиси бла да алайды. Аны эсге алып, биз алты тюбешиу бардыргъанбыз. Аладан бири Москвада болгъанды, бусагъатда ара шахарда кёп таулула бардыла. Хар тюбешиуге отузкъыркъ адам къатышханды. «Жамиля» кафеде бек эркин олтургъан эдик, «Розалиде» уа бир кесек тар эди. Жууукъ заманда бизни къауумубуздан экеулен той этерикдиле.

- Марина, сен кёпле юйюр къурамагъанларыны сылтауун неде кёресе?

- Сылтаула кёпдюле. Аладан бири - бюгюнлюкде юйюр башчыла тиширыуладыла. Уруш жыллада ала ауур жюк кётюргендиле. Кёчгюнчюлюкде уа халкъны сакълагъандыла, дерге боллукъду. Совет жыллада да, жюнден этилген затла багъа сатылгъанлары себепли юйде ахчаны асламысын ала тюшюргендиле. Ма алай, тынчтынч эр киши жууаплыкъдан, оноудан да бир жанына тюртюлгенди. Тиширыу башчы болгъан юйде ол жашына къатын алыргъа ашыкъмайды, жаланда кеси патчах болургъа сюеди.

Башха сылтау, къызла юйлери, ишлери, машиналары болгъан жашланы излейдиле. Ачыкъ айтайыкъ, Нальчикде аллайла аздыла. Ишлеген, ариу къылыкълы жаш бла юйюр къураргъа нек жарамайды? Ишлерле юй бир заманда. Бизни аналарыбыз, ынналарыбыз а хазыр журтлагъамы баргъандыла?

Дагъыда бир сылтау: къызланы биреу бла танышдырыргъа кюрешсенг, сюймейдиле, кёллерине тиеди. Бизни адамларыбыз проблемаларын кеслери жалчытыргъа юйреннгендиле, болушлукъну хайырланыргъа ийменнген этедиле. Алай заман тюрленнгенди, танышдырыргъа керекди. Дагъыда бир-бир затлагъа кёз къарам да тюрленсе, иги боллукъ эди. Сёз ючюн, бизни жашларыбыз къатынларыны юйлеринде жашауну бедишликге санайдыла.Ол да терсди. Аны юйюнде жашай тургъанлай, башха юй ишле. Хар сабийигизге биришер юй къоярсыз, аманмыды ол?

Мени бир танышым: «Ол адам юйге келмейди, менден айырылыргъа сюе болур деййме», - деп, кёп кере жилягъанды манга. Кюнлени бир кюнюнде эри машина бла аны хазыр юйге элтгенди, билмей тургъанлай къууандырыргъа сюйгенди къатынын. Ма алай ишле да боладыла.

- Шёндюгю болум юйретиу иш бла уа байламлымыды?

- Сёзсюз, байламлыды. Таулу анала къызларын бийик билим алыгъыз, иги ишде ишлерге кюрешигиз деп юйретедиле. Ол тюздю, алай тамам тюйюлдю. Андан сора да, къызгъа юйюр къурау, аналыкъ - аны баш борчуду, аны бла бирге уа насыбы болгъанын айтыргъа керекди. Мен онтогъуз жылымда баргъанма эрге, къызым студенткады. Анга: «Сен эрге барып, бек аздан беш сабий ёсдюрюрге керексе», - дейме.

Мен Египетде жарым жыл жашагъанма. Бек жарлы жашайды анда халкъ. Жаш адамла туризм айныгъан уллу шахарлада бир ахчачыкъ ишлерге кюрешедиле. Европадан ары бизнес бла кюрешген бай тиширыула келселе, египетчиле алагъа эс бурадыла. Не сейир, ол бай тиширыула, жарлы египетчилеге эрге чыгъып, Египетде жашап къаладыла. Европаны тиширыуларыны юйюр жашаугъа итиниулери болгъанларын, ала сюймекликни бек багъалагъанларын мен кёзюм бла кёргенме.

- Бизде да кёпле, Европадача, къыркъ жылларында эрге чыгъадыла.

- Европада тиширыула врачлагъа жюрюгенлей турадыла, саулукъларына бек сакъдыла. Биз а, бир затыбыз ауругъунчу, врачха бармайбыз. Аны себепли бизникиле эрге иги да алгъа барыргъа керекдиле, сёз ючюн, жыйырма беш жыллыкъларында, керек болса, багъылыргъа да заманлары болурча.

- Марина, жашланы уа не кемчиликлерин кёресе?

- Юйюрде эгеч-солдат, ана - генерал болса, жаш аланы оноуларындан чыкъмай жашаргъа юйренип къалады. Ол а бек жарсыулуду.

Дагъыда бизни жашларыбыз къызлагъа ариу айта, алдай билмейдиле. Жашаундан не зат эсинде къалады тиширыуну? Эрге чыкъгъынчы, анга айтылгъан ариу сёзле, гюлле, саугъала. Пушкин алданыргъа сюйгенини юсюнден назму жазгъанды. Алданыргъа хар адам да сюеди. Жашаугъа бир кесек жомакъ къошханлыкъгъа, гюнях боллукъ тюйюлдю.

- «Ханумагъа» болушлукъ керекмиди?

- Хау, керекди. Спонсорларыбыз болса эди, ишибиз бир кесек къыстау барлыкъ эди. Бюгюнлюкде организацияны кесини жери жокъду, бир отоубуз болса окъуна, ол ишибизге себеп этерик эди. Тюбешиулерибиз да кёбюрек боллукъ эдиле.

Алайды да, жашланы бла къызланы «Ханумагъа» чакъырабыз. Башында айтылгъан проблемаланы юсюнден сагъыш этген, шёндюгю болумну тюрлендирирге итиннгенле бизге къошулсала, къууанырыкъбыз.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

КАБАЛОЕВ Билар Емазаевич

Къабарты-Малкъарны эм Север Осетия-Аланияны белгили политика эм къырал къуллукъчусу Кабалоев Билар Емазаевич жашаууну 92 жылында дуниядан кетгенди.

Кабалоев Билар Емазаевич 1917 жылда Къабарты-Малкъар Республиканы Эски Лескен элинде туугъанды. Элде школну бошагъандан сора окъууун Нальчикде Ленинчи окъуу шахарчыкъда Къабарты-Малкъар педагогика техникумда андан ары бардыргъанды. Ызы бла Москвада къырал институтну история факультетин бошагъанды. Андан сора Къабарты-Малкъар къырал пединститутда, ВКБП (б-ны) обкомуну курсларында, «Социалистическая Кабардино-Балкария» газетде ишлегенди.

Урушну кезиуюнде эм урушдан сора жыллада ВЛКСМ-ни Къабарты-Малкъар обкомуна башчылыкъ этгенди. Республиканы комсомолу ол жыллада атын иги бла айтдыргъанды. Фронтха этген болушлугъу ючюн Б.Е. Кабалоев Къоруулуну Къырал Комитетини Председатели И.В. Сталинден ыспас-бюсюреу эм ыразылыкъ письмо алгъанды.

Комсомолну айырма эм дебери жюрюген башчысыча, Б.Е. Кабалоевни алгъа партияны Къабарты-Малкъар обкомуну бёлюмюню таматасына, ызы бла секретарына айыргъандыла. Бу къуллукъда ол, 1952 жылда Север Осетияда ишлерге кёчюрюлгюнчю, махтаугъа тийишлиликде урунннганды. Анда да кёп жылланы партияны обкомуна башчылыкъ этгенди. Ол жыллада артыкъда ачыкъ болгъанды аны къураучу, юйретиучю фахмусу, хунери. Ол республиканы экономика эм социальный жаны бла айнытыуну ауур жюгюн бойнуна алгъанды эм бет жарыкълы элтгенди.

Бюгюнлюкде Север Осетия-Алания Республикада не уллу ахшылыкъ бар эсе да, Билар Емазаевич Кабалоевни аты бла байламлыды. Ол КПСС-ни оноучу органларына, СССР-ни Баш Советини депутатына кёп кере сайланнганды, Ленинни ордени, «Сыйлылыкъны Белгиси», Урунууну Къызыл Байрагъыны орденлери бла, «Кавказны къоруулагъаны ючюн», «1941-1945 жыллада Уллу Ата журт урушда махтаулу иши ючюн» майдалла бла саугъаланнганды.

Б.Е. Кабалоевни КПСС-ни Север Осетия-Алания обкомуну биринчи секретары болуп ишлеген жылларында бизни къарындаш халкъларыбызны арасында шуёхлукъ бютюнда кючленнгенди. Къоншу къарындаш Осетия Республиканы оноучусу болуп тургъанлай, Къабарты-Малкъарда коллегалары, шуёхлары бла байламлыкъ жюрютгенди. Аланы таза кёлю бла сюйгенди эм хар къуру да былай айтып болгъанды: «Мени эки анам барды, бири тапханды, экинчиси ёсдюргенди – ала Къабарты-Малкъар бла Осетиядыла».

Б.Е. Кабалоев акъыллы таулу, ахшы оноучу болгъанды, кесин кётюрмегенди, айтхан сёзюне табылгъанды. Ол эки республикагъа эм Россейге да кёп ахшылыкъла этгенди, къыйын салгъанды.

Билар Емазаевич Кабалоевни жарыкъ сыфаты кёлюбюзде кёп заманлагъа сакъланырыкъды.

Каноков А.Б., Чеченланы А.А., Ярин А.В., Жамборов В.С., Жанимов Р.М., Бозиев Н.М., Бозиев Б.З., Геляхланы А.С., Докшоков М.И., Дышекова М.Р., Зумакъулланы Б.М., Исмаилов А.И., Каноков С.З., Кебеков В.С., Нечяев Д.А., Орсаева Ф.Т., Саенко Т.В., Сабанчиева Р.К., Сохов В.К., Таов П.К, Тхазаплижев М.Т., Шандиров О.Л., Шинкарев Н.А., Эфендиев К.К.

Адабият

Сизни кёлюгюзню жарытыр

Белгили жазыучубуз Токумаланы Жагъафар окъуучуларын «Кюлкючю Чонай» деген жангы китабы бла къууандыргъанды. Ары ол арт жыллада жазгъан чам хапарлары, таурухлары, тамсиллери да киргендиле.

Жагъафар кёп китапны авторуду эм бир талай пьесасы уа малкъар театрны сахнасында салыннганды. Бютюнда «Ауанала», «Жалгъан даража» эм «Чонай къатын алады» деген оюнларына уа къараучу бек сюйюп къарагъанды.

Аны чыгъармачылыгъында лакъырда энчи жерни алады. Токума улуну чамы асыры кертиден, асыры тап айтылгъандан, чегисиз этдиреди. «Кюлкючю Чонайны» окъугъан да уллу зауукълукъ аллыкъды.

Алай жазыучу китабын жаланда чамгъа жоралап къоймагъанды. Аны себепли аны тёрт бёлюмюнден бири – «Сокъур тюйюмчек» - жашаудан алыннган хапарладыла. Бютюнда «Мен терс болгъанма», «Ёксюз», «Терслик», «Къобузчу къыз Жамиля» дегенча хапарларын энчи белгилерге боллукъду. Ала адамгъа эс тапдырадыла, сагъышландырадыла, юйретиу магъаналары уллуду.

«Курнаятчы Алдарбек» атлы бёлюмю уа таурухладан къуралгъанды. Жомакъны, таурухну дуниясы андады, сабийле, абаданла да бирге сюйюп окъурча.

Тамсиллени уа жазыучу «Бёрюню сюймеклигине» жыйышдыргъанды. Белгилисича, бу жанрда жашауубузда тюбеген кемчиликле, жаныуар къылыкълы адамла суратланадыла. Алада кеслерини сыфатларын кёргенле, жууукъ-ахлуларын таныгъанла, ах-тух эте, сейир-тамашагъа къаладыла. Жазыучуну онжети тамсили да сейирлидиле, ким да ыразы болуп окъурча. «Оноучу эшекни», «Ат бла эшекни», «Чычхан бла къапланны», «Махтанчакъ къоянны», «Жырчы жаныуарланы эришиулерин» а тёгерекге къарагъанлай эслериксиз.

Къысха жазылгъан тамсилле терен магъаналыдыла. Юлгюге «Бугъа бла чибинни» келтирирге боллукъду. «Чибин бугъаны, кёзюне, бурунуна къона кетип, тынчлыгъын алады.

- Къой мени бла ойнагъанынгы. Мюйюзюм бла уруп ийсем, ичинги бузарма! – деп эсгертди бугъа. Чибин а къылыгъын къоймады. Ачыуу чыкъгъан бугъа, башын да булгъай, чибинни ызындан болду. Бара барып, ташха къоннган чибинни урама деп, эки мюйюзюн да бирден сындырды. Алайды да, ачыуланып этилген ишни арты да ачыу бла бошалады». Бу къысха тамсилчик не къадар затха юйретеди. Жашауда уа чибиннге, бош гитче затчыкълагъа да чочуп, башхаланы да тынчлыкъларын бузуп айланнган «бугъала» (адамла) аз тюйюлдюле.

Жыр, чам, не тюрлю жарыкълыкъ да адамгъа къыйынлыкъланы кётюрюрге болушадыла, кюч-къарыу бередиле. Жюрегин мудахлыкъ бийлеген, башын ауур сагъышла алгъан а «Кюлкючю Чонай» бла тюбешсин. Ол дуниягъа жарыкъ кёзден къараргъа себеплик этер, хар окъуучуну кёлюн жарыта. Андагъы жигитле да бизни жашауубуздан алыннгандыла.

Алайды да, хош келигиз, уста чамчыны дуниясына, «Кюлкючю Чонай» бла тюбешиуге. Хар аны окъугъан а жазыучу Токумаланы Жагъафаргъа ыразы болур деп умут этеме.

БИТТИРЛАНЫ Аминат.

ИЛМУ

Тюрк миллетле бла монголлуланы не зат байлайды?

Бизни жыл санаугъа дери да беш минг жыл алгъа урал тилле бла алтай тиллени атабабалары бир болгъандыла деген акъыл барды илмуда. Ол оюмда алимле быланы араларында юч жюз чакълы бирча сёз болгъанына кёре тохташадыла. Аланы бирлери бу сёзле экилерине да башха тилледен келгендиле, дейдиле. Бирсилери уа алтай тилден башха тиллеге кёчгендиле деген оюмдадыла.

Ол юч жюз сёз не жаны бла ушайдыла бир бирге? Жаланда лексика. Башхача айтханда, асламысында эки тилде да бирча жюрютюледиле. Алай бла алыкъа урал тиллени да, алтай тиллени да къайдан чыкъгъанларыны юсюнден толу оюм тохташдырылмагъанды.

Алтай тиллени ичинде, бегирек да тюрк эм монгол тилледе, къуру типология бла угъай, генетика жаны бла да бирчалыкъла фонетикада, грамматикада эм лексикада тюбейдиле. Монгол сёзлери болмагъан тюрк тил жокъду. Аны сылтауу недеди? Тюрк миллетле къуралгъынчы окъуна, аланы племялары бла бирге монгол племяла да болгъандыла. Тиллеринде бек аз монгол сёз тюбеген тюрк халкъла аладан кенгде жашагъанладыла.

Сёз ючюн, Орта Азияны тюрк халкъларында монгол сёзле аздыла. Якутлула бла тувачыла бир жанындан Монголиягъа, бирси жанындан а Бурятиягъа жууукъда тургъанлары себепли алада аллай сёзле эки мингден асламдыла. Илмуда урал тилле бла алтай тилле бирбирден бизни жыл санаугъа дери 5-6 минг жыл алгъа окъуна айырылгъандыла деген оюм жюрюгени огъарыда сагъынылгъанды.

Алай бла тюрк, монгол, тунгус-манчжур, самоди, финно-угор тилле кеслери энчи тилле болуп бек эртте башлагъандыла. Тюрк халкъладан а булгар, огъуз, къыпчакъ, карлук, уйгъур-огъуз тиллени къауумлары къуралгъандыла. Къыпчакъ тилле уа къыпчакъ-ногъай, къыпчакъ-половец, къыпчакъ-булгар къауумлагъа юлешиннгендиле. Бусагъатдагъы къарачай-малкъар тил къыпчакъ тиллени къыпчакъ-половец къауумуна киреди.

Бизни тилибизде монгол сёзлени къарачайлы алимле Хаджиланы Хаджи-Мурат, Сюйюнчланы Ханафий, Хабичланы Магомет тинтгендиле. Ала къарачай-малкъар тилде юч жюз чакълы монгол сёзню юсюнден хапар айтадыла. Аланы асламысы жашау бла байламлы болгъанларын чертедиле.

Монгол тилде бла бизни тилде бирча сёзлени юсюнден Сюйюнч улу. «Карачаево-балкарские и монгольские лексические параллели» деген китап окъуна жазгъанды. Анда минг чакълы сёзню юсюнден айтылады. Автор аланы лексика, фонетика эм грамматика жаны бла да тынгылы тинтгенди.

Басмагъа **МОКЪАЛАНЫ Зухура** хазырлагъанды.

Ахшы шарт

Туугъанланы саны ёседи

Бу кюнледе Яникой элде эки жаш адам - Улбашланы Махмут бла Тебердиланы Галина - жангы юйюр къурагъандыла. Аланы ол ишлерине жууукълары, тенглери бек бюсюрегендиле, кёп сабийли, туудукълу болугъуз деп, алгъыш этгендиле.

Арт кезиуде элде быллай иги жумушла кёп болгъаны жюрекге асыуду. Озгъан жыл алтмышха жууукъ муслийман некях этилгенди, жетмишден артыкъ сабий туугъанды.

2009 жылны биринчи кварталында уа элге 14 сабий къошулгъанды. Амбулаторияда ишлегенлени айтханларына кёре, туугъанланы саны андан да кёпдю: бир-бир атала бла анала сабийлерин Нальчик шахарны поликлиникаларында эсепге салып, анда бакъдырадыла.

ЭЛЕККУЛАНЫ Хасан.

Футбол

«Эльбрус» къонакъланы хорлагъанды

Тырнауузну «Тотур» стадионунда Малкъар халкъны къыраллыгъы къайтарылгъан кюннге жораланнган футбол турнир бардырылгъанды. Анга Назраньдан «Ангушт», Моздокдан «Моздок», Георгиевскден «Ника» эм районну «Эльбрус» командасы къатышхандыла.

Биринчи кюн эришиуню жарым финалы ётгенди. Анда «Ангушт» бла «Моздок» 2:2 эсеп бла ойнагъандыла. Кючлю пенальтиледен сора белгили болгъанды. Ол «Ангушт» эди. «Эльбрус» а «Никаны» 3:0 эсеп бла хорлагъанды.

Экинчи кюн а 3-чю жер ючюн «Моздок» бла «Ника» ойнагъандыла. Анда биринчи къауум 6:2 эсеп бла къытханды. «Эльбрус» да къыйын кюрешде «Ангуштну» 2:1 эсеп бла хорлагъанды.

Турнирге къатышханланы эм хорлагъанланы саугъалай, Элбрус районну жаш тёлю, физкультура эм туризм жаны бла комитетини председатели Жаппуланы Магомет бу спорт байрам къоншу республикала бла байламлыкъны кючлеуге себеплик этгенин белгилегенди эм бир жылдан аланы жангыдан къонакъгъа келирлерин сакълагъанларын билдиргенди. Командалада бек иги ойнагъан футболчулагъа энчи саугъала да берилгендиле. «Эльбрусдан» анга Байсолтанланы Алим тийишли болгъанды.

А. ТАЛАЕВ.

ЖОЛ

Къачып кетген водитель тутулгъанды

Республиканы жеринде 23-чю мартдан 30-чу мартха дери кезиуде болгъан авариялада бир адам ёлгенди, 16 адам къыяу тапханды. Озгъан ыйыкъда да автомашина тюбюне 6 адам тюшгенди.

28-чи мартда кече сагъат 8-ден 40 минут озуп ВАЗ-21124 автомашинаны белгили болмагъан водители Чегем шахарда Бахсан шосседе 31-чи юйню къатында 18-жыллыкъ адамны басдыргъанды. Ол больницагъа тюшгенди, водитель а алайдан къачып кетгенди. Алай излеу-оперативный иш къолгъа мычымай алынып, аны терк окъуна тутхандыла. Ол Шардаково элде жашагъан 33-жыллыкъ адамды.

Ыйыкъны ичинде излеуде болгъан быллай затла табылгъандыла: бир водитель удостоверение, эки къырал регистрация белги, «Ауди», Газ-3302 эм «Опель-Кадет» автомашинала. Ала бла бирге КъМР-ни излеуде болгъан адамы къолгъа тюшгенди.

29-чу мартда кече сагъат бир бола Зольск районда ОВД-ны жол-патруль службасыны инспекторлары участка инспектор бла бирге Бахсан шахарда ВАЗ-2109 автомашинада олтургъан ючеуленни къармагъандыла. Анда кендир ийиси болгъан затла тапхандыла.

Ол кюн дагъыда Прохладный шахарда ич ишлени бёлюмюню жол-патруль службасыны инспекторлары «Нисан» автомашинаны водителин, бир тюрлю документи болмай, дизель отлукъ элтип баргъанлай тутхандыла.

О. ТКАЧЕНКО,
КъМР-де МВД-ны УГИБДД-сы.

От

Къоркъуулу хыпыярлыкъ

Гитчелени хылилери къоркъуулу болгъанларын унутургъа жарамайды. Статистиканы шартларына кёре, школ каникулланы кезиуюнде сабийлени хылилеринден от тюшюу кёп болгъанды. Абаданла болмагъан жерде ала бош заманларында от бла ойнаргъа, эрикгенлерин кетерирге бек сюедиле. Ала сирнекни, зажигалканы къабыннганындан къаллай уллу хата келирин сезмейдиле, ангыламайдыла. Кёбюсюнде уа кеслерини хыпыярлыкъларындан тюшген отда ала кеслери кёп ачыйдыла.

Аллай жарсыулу шартла аз тюйюлдюле. Сёз ючюн, озгъан жылда 31-чи декабрьде Прохладнада жашау юйлени бирине от тюшгенде, юч сабий ёлгенди. Аны сылтауу уа былай болгъанды: фатарда кеслери жангыз къалгъанда, ала сирнек тапхандыла, балконда жюнден этилген быстырланы къйдюрюп ойнагъандыла. От, уллу жанып, отоугъа ычхыннганды.

Хурметли атала, анала, амал тапсагъыз, сабийлеригизни кеслерин жангызлай къоймагъыз. Амалсыз болуп, къояргъа тюшсе уа, ала узалып жетер, табар жерде сирнек, зажигалка къоймагъыз. Экинчиден, юйню эшигини киритин тышындан этмегиз. Кете туруп, къоншугъа, тийреге аманат этерге унутмагъыз.

Арсен САБАНОВ.
КъМР-де от тюшюуге къажау къырал служба.

БИЛДИРИУ

Аскер къуллукъгъа – контракт бла

Нальчик шахарны аскер комиссариаты жыл санлары 20-дан 40-гъа жетген эмда запасда болгъан гражданланы аскерде контракт бла къуллукъ этерге чакъырады. Иш хакъы уллуду-25 минг сомдан аслам.

Аскерде контракт бла къуллукъ этерге сюйгенле Нальчик шахарны аскер комиссариатына бу адрес бла келирге керекдиле: **Нальчик шахар, Красноармейская орам, 26-чы юй, 24-чю кабинет.**

Сорлукълары болгъанла бу телефоннга сёлешсинле: **44-10-83.**

Ветеринар эм фитосанитар надзорну федеральный службасыны башчылары Россельхознадзорну Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны башчысы **СОХРОКОВ Хаути Хазритовичге** аны анасы ёлгени бла байламлы,уллу бушуу этип, къайгъы сёз бередиле.

Газетни келир номери 4-чю апрельде чыгъарыкъды.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ:КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну орунбасары), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика жашауну бёлюмю- 42-67-68,42-24-02.
Экономиканы бёлюмю - 42-66-73.
Культураны бёлюмю - 42-75-82.
Социальный политиканы бёлюмю - 42-66-76, 47-27-59.
Жангылыкъланы бла спортну бёлюмю - 47-26-39, 42-66-71 .
Письмоланы, рекламаланы эм билдириулени бёлюмю - 42-37-94.
Тилманчланы бёлюмю-47-31-28. Сурат алыучу бёлюм - 42-68-72.
Бухгалтерия- 42-30-87
Операторла - 47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн, Россей Федерациясы басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н-0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Информация коммуникацияла, жамауат биригиулени эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы полиграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 42-06-51, 42-19-97

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады.
21.00 сагъатда къол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Биттирланы Аминат - дежурный редакторла; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары; Ахматланы Шахида (3-4-чю бетле), Зезаланы Лида (2-чи бет), Акушуланы Феруза (1-чи бет) - корректорла.

Тиражы 3850 экз. Заказ № 1008

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

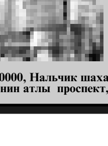

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5